

בעת אמירת הש"ץ ברכת כוהנים היו האדמו"רים נ"ע זצוקללה"ה זי"ע נוטים פניהם אל הש"ץ⁸.

8 שם. בכף החיים סי' קכו ס"ק טו כתב כן בשם היפה"ל לב ס"י קכח "כדי לקבל אוז העלוני הנמשך בעת ברכה זו" (כשם שברכת כוהנים עצמה היא פנים כנגד פנים דווקא), והביא זאת ממחבר דוד [כצ"ל] עראמה, שכתב כן בביתאור על הרמב"ם [נדפס לראשונה בקושטא, ש"ה] סוף פט"ו מהל' תפלה. ולהעיר מדברי הזהר חדש הג"ל אודות הש"ץ "כיוון דש"ץ סיים צלותה ואתא לברכא ברכתא דכהני..." ומבאר א"ך צריך הוא להפנות את פניו אז, שכוונתו בפשטות למצב שאין כוהנים והש"ץ מברך במקומם [כ"י ע"פ פנימיות, כמ"ש בכף החיים שם, הש"ץ אינו "כקורא בתורה" בלבד כדברי הטור שם, ואף ע"פ גלגל כתב המאירי (סוטה מ"א ע"י ציון 218, הובא בכף החיים סי' קכח ס"ק צ"א), שנהגו ברוב המקומות לעמוד גם כשאומר את הש"ץ לבדו "שהרי במקום נשיאת כפיים היא" וכן דעת רב האי גאון שפסק לענות אז אמן כ"ל], וכן מוכח מתשובת הרמ"ז מכת"י שהובאה במילואים לסי' ניצוצי זוהר שם, שמוכר שהש"ץ מתחנן "או"י"א ברכנו" – שיעקרו נתקן כשאין כוהנים מברכים, וכן מוכח ממה שהביא זאת המג"א (שם ס"ק ג) על אמירת או"י"א כשאין שם כוהנים. ומשי"כ בשו"ע הזהר (שם, באב"ק יקרה ס"ק ג) דמייירי כשיש שם כוהנים, צ"ע. בשיחת ש"פ מקץ תשכ"ז (שיחות קודש תשכ"ז ח"א עמ' 243) היתה תוכחה של הרבי לשיפ"ץ חב"ד"י שהנהגתם היא באופן ש"ל"א שערום אבותינו", ובפרט בעניין שאמרו הו"ל "אסור להסתכל בפני נשיא", ובין השאר הזכיר מה שמביטים עליו כל משך זמן התפילה, עד כדי כך שגם כשמגביהים את ספר התורה אין מביטים עליו, וכשהש"ץ אומר ברכת כוהנים אין מסתכלים עליו, ואף אין טורחים להסתכל בסידור בשעה שמתפללים, אלא מביטים כל הזמן עליו... עיי"ש. וביאור מנהגי חב"ד"י לחג השבועות (הנדפס עם תיקון ליל שבועות, ירושלים תשס"ד, עמ' רפג) העיר, ש"מקובל היה לחשוב שהנהגה זו שייכת לאדמו"ר ולא לחסידים", אבל מתרועמת הרבי בשיחה הג"ל על שבמקום להביט בש"ץ

מסתכלים בפניו, "לכאורה ניתן להסיק מכאן שהנהגה זו שייכת גם לרביש", ע"כ. אמנם הנהגות רבות של רבותינו הובאו בתור שכאלה בספר-המנהגים (שנדפס בחודש תשרי באותה שנה), כדי להורות לרבים שיהגו כן, כגון: סיום הבריות בקול לפני קדיש דרבנן (עמ' 6); סדר אחיות הציציות בק"ש ע"י כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב (עמ' 10 – והיא חלק מרשימת הרב סימפסון, השייך לרביש, והשאר הושמט. הרשימה המלאה נדפסה בגיליון 555 של 'כפר חב"ד'); ומנהגיו: בתפילת הדרך (עמ' 23), בנטילת ציפורניים (עמ' 25), באפיית השמורה בערב-פסח (עמ' 37), במספר הקדישים שאמר באבלו (עמ' 78), ועוד.

ולכאורה, כיוון שמבאר בשיחה שבראש הספר שהמנהגים פורסמו כדי שיהגו בהם, הרי כל עוד לא מדובר במנהגים השייכים לנשיא עצמו (כמו חלוקת לקח (עמ' 58) או מצה (עמ' 38), הימנעות מאמירת תחנון בז' אדר (עמ' 72) או הליכה לבד ליהקפות' (עמ' 78) ואולי גם עלייה למפסיר בת"ב (עמ' 48)), וגם אין הסתייגות מפורשת (כמו בימנהגי האדמו"ר בפורים: "מובן שאין זה הוראה לרביש" (עמ' 74) או באחיות הס"ת ע"י טלית בעלייה לתורה: "רק כ"ק מו"ח אדמו"ר ראיתי נוהר בזה" (עמ' 13 בהערה), או שהמנהג הוסתר מהציבור – תפילה ביחיד בטלית ותפילין בתשעה-באב (עמ' 47)), שאז הכוונה רק ללמוד את המנהגים ואולי לקיים ימעין שלהם – עלינו להגות במנהגים אלו עצמם.

וצ"ע מכך שבימנהגי נישואין נכלל מנהג כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב להתענות בימי נישואי נותניו (עמ' 75), שהרבי יבאר את טעמו, ועם זאת הסביר שאין זה עניין שצריך לחקות את הנהגתו בזה (תורת מנחם כרך כג עמ' 111). והסיפור היה כדי ללמוד ממנו שגם ההורים צריכים לעסוק בהכנות רוחניות לנישואין (שם כרך יב עמ' 154). ואולי דעתו הידועה של הרבי לשלילת תעניות שאין-חובה, גם היא כהסתהיגות-מראש.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהדה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקסט

ערב שבת-קודש
פרשת בהעלותך
י' בסיון ה'תשס"ה

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

לזכות

האחים התמימים הדגולים לבית
דייטש
הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם-משה
וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת-קודש פרשת בהעלותך

י"א בסיוון

בקריאת התורה מנמיכים מעט את הקול מ'וידי העם כמתאוננים' עד 'והמן כזרע גד הוא' ולא עד בכלל (יא,א-זו)¹.

איך אומרים 'אב הרחמים'.

מנחה: אין אומרים 'צדקתך'.

פרקי אבות – פרק א².

יום ראשון

י"ב בסיוון

סיום ימי התשלומין. זמן מתאים להחלטות טובות וביצוען, בשיעורי תורה והפצתה, 'אמן'³.

באהבת ואחדות ישראל, ובנתנת הצדקה⁴.

ממוצאי היום, אומרים תחנון כרגיל⁵.

ברכת כוהנים של השי"ץ:

הטיית והרכנת הראש – של השי"ץ – בעת אמירתו ברכת כוהנים⁶:

יברך (הרכנה לימין שלו) ה' (בזקיפה. לימין) וישמך (הרכנה ובאמצע). יאר (הרכנה ולשמאל) ה' (בזקיפה שמאל) פניו אליך (הרכנה. שמאל) ויחונך (הרכנה. אמצע). ישא (הרכנה. אמצע) ה' (זקיפה. אמצע) פניו אליך (הרכנה. אמצע) וישם (הרכנה. ימין) לך (הרכנה. שמאל) שלום (הרכנה. אמצע).

אחרי כל ברכה מברכת כוהנים – עונים 'אמן'⁷.

6 ספר-המנהגים, עמ' 12. המקור – בווה חדש פי נשא דף נ טור א), הובא במגיא סי קכו ס"ק ג (א לא בשו"ע אדמו"ר שם).

7 ההרכנה – דלא כמ"ש בסידור צלותא-דאברהם (ח"א עמ' שיט, בפי עמק-ברכה) שאין להשתחוות אלא רק להסב פניו. ולטענתו ממה שאסור להשתחוות בתפילה במקום שלא תיקנו חכמים (שו"ע אדמו"ר סי קיג ס"ג), י"ל שגם ברכת כוהנים של השי"ץ היא עניין בפניו ואינה חלק מהתפילה.

8 שם עמ' 13, מסידור אדמו"ר, בניגוד לדעתו בשו"ע סי קכו ס"א שצריך לומר 'יך יהי רצון' (בריי"ף, ברמב"ם ובמהרי"ל – שאין עונים מאומה. בשו"ע הבי"י – שעונים פי"א יך יהי רצון) בסוף כולן או בסוף כל ברכה – פסקי הסידור סי פב, ובשער-היכל פיט אות לו הביא המקור מתשובת רב האי גאון, שהביא מנהג לענות אמן על כל ברכה, אף שמעדיף את מנהג מקומו לענות פעם אחת לבסוף. וזה מתאים לדברי האוהר חדש כבהערה הבאה. (גם בסידור יעב"ץ ח"א עמ' ערב כתב כדעת רבנו בסידורו). וראה בירור הדעות בנושא ביהתקשרותי גיליון תמו עמ' 17.

9 אלא שאמין זו היא מנהג בלבד, ואין מפקיין לאומרה בפסד"י ובכל מקום שאסור להפסיק (ראה כו"ב בלקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 380).

10 כן נהג הבעל-קורא בבית-חיינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה, ומקורו מפר"ח סי תכח, כדי "להראות שהם מתחרטמים". ומ"מ הזהיר שם שיקרא בקול כזה שישמע כל הציבור גם את הפסוקים הללו, כמובן. ומציינים ללקוטי מהרי"ח (חי"ב ס"א,א) ולפרוש שער-ירחמים על שער-אפרים (ג,ג).

11 וכדאי לפרסם מנהג זה, כדי שגם אלה (שמתפללים בסידורים אחרים [כנראה הכוונה לספרדים]) שנהגו עד עתה ללמוד פרקי-אבות בשבתות שבין פסח לעצרת בלבד, יוסיפו וילמדו זאת בכל שבתות הקיץ, ע"פ משי"כ אדמו"ר בסידורו השווה לכל נפש – גם עברם – ש"ש נוהגין כך בכל שבתות הקיץ" (יתורת-מנחם – התוועדותי' תשי"ח עמ' 297). וראה ישערי הלכה ומנהגי או"ח ח"א סו"ס מז, הוראות כלליות באופן הפצת מנהגינו בתי-כנסת שבנוסח אחר.

12 ע"פ יתורת מנחם – התוועדותי' תשי"ח עמ' 323. (4 חן בארה"ק והן בחו"ל, ע"פ דברי אדמו"ר בסידורו לפני ילמנצח... יעב"ץ. והטעם לפי שכל עניין תשלומין אלו הוא בעניין הקרבנות, ואין בהן ספיקא דימא – אג"ק כרך כ עמ' רנא, לקוטי-שיחות, כרך ד, עמ' 1312).

13 בהמשך למנהגי ברכת כהנים, שנקבצו בלוח השבועי דחג השבועות.

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י' בסיוון ה'תשס"ה – י"ז בסיוון ה'תשס"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י' בסיוון	הלי רוצח ושמירת נפש. פרק יא-יג.	הלי טומאת מת. פרק כא.	מל"ת רצט. מ"ע רב. רג.
ש"ק	י"א בסיוון	ראשית חכמה וגוי. ספר קנין והוא ספר שנים עשר.. הלי מכירה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק כב.	מ"ע רמח.
א'	י"ב בסיוון	פרק ד-ו.	פרק כג.	מ"ע רמח.
ב'	י"ג בסיוון	פרק ז-ט.	פרק כד.	מל"ת רנ.
ג'	י"ד בסיוון	פרק י-יב.	פרק כה.	מל"ת רנ.
ד'	ט"ו בסיוון	פרק יג-טו.	הלי פרה אדומה.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת רנא.
ה'	ט"ז בסיוון	פרק טז-יח.	פרק ב.	מל"ת רנא.
ו'	י"ז בסיוון	פרק יט-כא.	פרק ג.	מל"ת רנג.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', י' בסיוון	2.56	4.07	4.34	5.38	9.06	12.42	1.17	7.48.8	8.17
ש"ק, י"א בסיוון	2.56	4.07	4.34	5.38	9.06	12.42	1.17	7.49.1	8.17
א', י"ב בסיוון	2.56	4.07	4.34	5.38	9.06	12.42	1.18	7.49.3	8.17
ב', י"ג בסיוון	2.56	4.07	4.35	5.38	9.07	12.42	1.18	7.49.6	8.17
ג', י"ד בסיוון	2.56	4.07	4.35	5.39	9.07	12.42	1.18	7.49.8	8.18
ד', ט"ו בסיוון	2.56	4.07	4.35	5.39	9.07	12.43	1.18	7.50.0	8.18
ה', ט"ז בסיוון	2.57	4.08	4.35	5.39	9.07	12.43	1.18	7.50.2	8.18
ו', י"ז בסיוון	2.57	4.08	4.36	5.39	9.08	12.43	1.19	7.50.3	8.18

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות. ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.

*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדמו"ר בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת בהעלותך שלח	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש
	7.11	8.30	7.27	8.32	7.20	8.34	7.28	8.30
	7.13	8.31	7.28	8.34	7.21	8.35	7.29	8.32

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוד • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מור"ל: מכון ליובאוויטש שיערי צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

לראובן בפרשת ויחי... לא יבין הדברים כלל. וביותר, לדלג באמצע פרשה – הלא ידוע שהתורה כולה נדרשת ביסמוכים לעד לעולם עשויים כאמת וישרי, וכל אלו חובה והכרח להקבע בלב ושכל הילדים עת לימודן בתחלה בבתי הספר, וביחוד מי רמייה סוף וי [נפסק] שחייב האדם ללמד לבנו תורה שכתב כולה בלא שיור כו'".

אסף-חנן פרומר, קריית-שמואל

הערות המערכת:

תשואות-חן על הציון לתשובת אדמו"ר ה'צמח-צדק'. ניתן להבחין בהבדל מסויים בין מענה הצמח-צדק למענה הרבי:

הצמח-צדק מדבר מהבחינה העקרונית, ומבחינה זו אין לדלג שום נושא ואף לא אות אחת. הרבי מדבר מהבחינה המעשית, ובה יש מקום, למשל, לדלג ענייני דקדוק, מפני שהמורה אינו בקי בהם. כך גם אין לשלול כליל דילוג ענייני צניעות, אם המורה חושש שלא יוכל ללמדם כראוי. אלא שהרבי מסביר, שדילוג של נושאים אלו בלבד עלול להשיג את ההפך מכוונת המורה. לגופו של עניין מסביר הרבי, שרואים בפועל שאין חשש לטוהר מחשבתם של התלמידים, כיוון שלומדים זאת כחלק מלימוד התורה, וקדושת התורה מגינה עליהם.

יארציט בשבת בשנת האבלות

בגיליון תקנ"ז עמ' 16 דנו אודות מי שנמצא בתוך י"א חודש של אבלות, ובתוך זמן זה חל יום היארציט שלו בשבת, אם תפלל לפני העמוד, והביאו את תשובת הרבי בנושא. להשלמת העניין, מובא בזה מעשה שהיה.

סיפר לנו הרה"ח ר' יעקב ליב שי' אלטיין, שחותנו הרה"ג הרה"ח ר' ישראל גייקובסון ע"ה ישב שבעה על אימו שנפטרה בר"ח שבט תש"י, ובש"ק ג' שבט חל היארציט של אביו (שנפטר בג' שבט תש"ח), ונסתפק אם עליו להתפלל בשבת זו לפני העמוד ולעלות לתורה במניין שהתקיים בביתו, שם נפטרה האם, וביקש ממנו להתקשר ולשאול אצל הרבי [אז – חתנא דבי נשיאה] מה עליו לעשות.

הרבי ענה שאינו רב, והמספר ביקשו לומר מה השערתו בנדון, ללא 'פסק'. הרבי הסביר, שכאשר אבל מתפלל לפני העמוד, הרי זה בשביל האבלות, ולכן אין הוא מתפלל בשבת, כיוון שאז תהיה זו "אבלות דפרהסיא". אך כשיש לו יארציט, אין תפילתו בשביל אבלות, לכן יכול להתפלל בשבת. אמנם, לדוגמה, אם יש מניין קטן, וכל המתפללים יודעים שהוא אבל וגם שיש לו יארציט, הרי אם יאמרו להם שמכיוון שהוא אבל – לא יתפלל לפני התיבה, אדרבה זו תהיה "אבלות דפרהסיא" בשבת, עכ"ל.

ובשולי הדברים: בהערה 3 שם הוכח, שמנהגו אינו מתאים לכמה טעמים שנאמרו בהנהגה זו שאבל אינו מתפלל בשבת ויום-טוב (שמחה, נעימות-קול, מידת-הדין), וממענה זה ברור שהטעם להנהגה זו הוא משום אבלות דפרהסיא בשבת ויום-טוב. אבל עדיין צריך ביאור מדוע נוהגים כן בכל יום שיש בו מוסף.

המערכת

קבלת-עול כללית ולאחריה הקפדה על כל פרט ופרט

הדרך ללפץ את הספק היא "עשה לך רבי" □ שכל מצד עצמו הוא במצב תמידי של ספק ולכן יש צורך ב"מושכל ראשון" שעליו יהיה מיוסד בניין השכל □ דווקא כאשר התלמיד נמצא בתנועה של ביטול לרב הוא יכול לקבל ממנו את ה"מושכל ראשון" □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

פוחת ממה שראוי ליתן מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים, ואם העדיף על שהיה ראוי ליתן, פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים". וצריך להבין:

(א) פירוש המפרשים ש"לעניין הוראה מדבר עכשיו" – אינו ניכר בלשון המשנה, שהרי גם תלמיד שלא הגיע להוראה זקוק הוא (ואדרבה – ביתר שאת) לרב כדי להסתלק מן הספק, ומסתבר יותר לומר שהוראת המשנה היא לכל סוגי התלמידים (ובלשון המשנה: "העמידו תלמידים הרבה"), ללא תנאים.

(ב) "הסתלק מן הספק": מדוע נאמר "והסתלק מן הספק" בלשון יחיד – הרי התועלת שבעשיית הרב היא ביחס לריבוי עניינים, ואם-כן, מתאים יותר הלשון "והסתלק מן הספקות" בלשון רבים? וגם: מהו דיוק הלשון "והסתלק מן הספק" – דלכאורה, הווי ליה למימר שהרב יפשוט או יפתור את הספק?

(ג) "ואל תרבה לעשר אומדות": מהו הדיוק הלשון "לעשר אומדות" הרי על כל מעשר

א. כותב רבינו הזקן בסידורו: "נוהגין לומר פרקי-אבות פרק אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת במנחה", ומוסיף, "ויש נוהגין כך כל שבתות הקיץ".

וכן היתה הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – כדמוכח מזה שיש כמה וכמה מאמרי חסידות משבתות הקיץ שמתחילים במשנה מפרקי-אבות שלומדים באותו שבת.¹

ובהתאם לכך נהוג בשבתות אלו – שבתות הקיץ, ולכל הפחות בשבתות שבין פסח לעצרת – לבאר משנה אחת בפרק שלומדים בשבת זו.

ב. באחת המשניות בפרק הראשון (שלומדים בשבת זו) שנינו: "עשה לך רב והסתלק מן הספק ואל תרבה לעשר אומדות".

ומבאר במפרשי המשנה² ש"לעניין הוראה מדבר עכשיו", אם בא דין לפניך ונסתפקת בו, עשה לך רב והסתלק מן הספק, ולא תפסוק עליו אתה לברך"; "ואל תרבה לעשר אומדות" – "מפני שהוא מן הספקות", "שהמפריש מעשרות מאומד אינו ניצול מן הקלקלה, אם

(1) לרונגמה – ש"פ נשא, בהעלותך, קורח

(2) ופינחס תש"ב.

(3) ראה פי' הרמב"ם והרע"ב.

(4) שהרי שנינו כבר לפנינו (מ"ו) – "עשה לך רב".

(5) אבות רפ"א.

ישנו רק אומד אחד, ואם כן הווי ליה למימר "אל תעשר מאומד"? וגם: מהו הפירוש "אל תרבה לעשר אומדות" – שמוזה משמע שיש לעשר אומדות, אלא שאין להרבות בכך? [כ"ק אדמו"ר הפסיק ואמר: ינגנו עתה ניגון ויאמרו "לחיים", ובינתיים, אולי מישוהו מהמסובים יחשוב וימצא ("וועט זיך כאפן") התירוץ על הנ"ל].

ג. ויש לומר הביאור בזה – ובהקדמה: שבדרכי הלימוד בכל עניין שכלי, ובפרט בתורה, צריך להיות "מושכל ראשון" שהוא היסוד שעליו מיוסד כל בניין השכל. וטעם הדבר – לפי שהשכל מצד עצמו אינו יכול לבוא אל אמיתית העניין, כיוון שיש בו שקלא וטריא וסברות לכאן ולכאן, ובמילא, יכול להגיע לאיזה מסקנה שירצה, ואין הדבר תלוי בשכל עצמו אלא בעניינים אחרים, ולדוגמה – אם טבעו ותכונתו הוא בקו החסד או בקו הגבורה. וכפי שמצינו גם למעלה לגבי המבול, שאותה סברא שבגללה החליט הקב"ה להביא מבול לעולם – לפי ש"כל יצר מחשבות לבו (של האדם) רק רע כל היום", הנה מצד סברא זו עצמה החליט הקב"ה שלא יוסיף להביא מבול לעולם – "לא אוסיף עוד גו' כי יצר לב האדם רע מנעוריו"⁶. ונמצא, שהשכל מצד עצמו הוא במצב של ספק, ולכן יש צורך במושכל ראשון כו', ובאופן שעליו יהיה מיוסד כל בניין השכל, בבחינת "נקודה בהיכלא"⁷.

ד. והנה, כדי שה"מושכל הראשון" יהיה כדבעי – יש צורך ב"רב" – שממנו מקבלים (לא רק את השקלא וטריא שבשכל, אלא לכל

לראש את ה"מושכל הראשון", שעליו יהיה מיוסד לימוד כל בניין השכל. וכדי לקבל מהרב את המושכל הראשון שעליו יהיה מיוסד כל בניין השכל – צריך להיות עניין של ביטול דווקא⁸, דהיינו, שאף-על-פי שמצד השכל אין לו "געשמאק" בדבר, כיוון שאין בזה התגלות והתפשטות השכל שלו, מכל-מקום, מבטל את עצמו לקבל מהרב את המושכל הראשון.

וזהו שאמרו חז"ל⁹ שתלמיד היושב לפני רבו צריך להיות "שפתותיו נוטפות מור" – דלכאורה אינו מובן: כדי לקבל דבר-שכל, צריך להיות שכלו באופן של התגלות והתפשטות, וככל שהרב הוא נעלה יותר ובמילא גם דבר השכל שמשפיע לתלמיד הוא נעלה יותר, צריך להיות שכל התלמיד בתנועה של התגלות והתפשטות יותר, ודווקא על-ידי זה יוכל לקבל את שכל הרב? ובאמת אין הדין כן, אלא התלמיד צריך לישוב לפני רבו בביטול דווקא, וככל שהרב הוא באין-ערון יותר, צריך להיות התלמיד בביטול יותר.

קודם שהתלמיד יושב לפני רבו, צריכה להיות ההכנה באופן שיהיה שכולו זך, ובתנועה של התגלות והתפשטות כו', שיוכל לקלוט שכל הרב; אבל בשעה שיושב לפני רבו, אזי צריך התלמיד להיות בתנועה של ביטול דווקא, "שפתותיו נוטפות מור"¹⁰. וטעם הדבר – כיוון שדווקא כאשר התלמיד הוא בתנועה של ביטול, אזי ביטולו לקבל מהרב את המושכל הראשון, שעליו יהיה מיוסד ובנוי כללות הלימוד בהכנה והשגה כו'.

ה. ועל-פי זה יש לבאר הוראת המשנה "עשה לך רב והסתלק מן הספק" – שזוהי הוראה

(6) ראה תו"א וירא טו, סע"ב. לקו"ת אמור לט, א. שה"ש מז, ו. ובכ"מ.
(7) בראשית ו, ה.
(8) נח ח, כא.
(9) ראה לקו"ת ר"פ ראה. וש"נ.
(10) בעניין זה נזכר גם משנת ביחית כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעניין אור המשיע ואור המקבל (סה"ש תורת-שלום עמ' 75 ואילך).
(11) שבת ל"ב, ו. וש"נ.
(12) ראה גם לקו"ת ש"ח"ז עמ' 72. וש"נ.

בוימגארטן בשם אדמו"ר מהוריי"צ, ההוראה למעשה היא שא"ל אומר תחנון, וכדאי להזכירו מיד אחרי ה'פסקי תשובות', ואחר-כך להביא את הנהגתו של הר"י מתמיד, אומר תחנון.

והנה זכותי להתפלל עם הרבי בשני מקרים שנפתרה בהם שאלה זו:

א. ביום חמישי, ט' טבת תשל"ז בלילה היה ליל יחידות, ולכן הגיע הרבי ל-770 למחרת, צום עשרה בטבת, בשעה 12. המניין היה ב'זאל'. אחרי שמונה-עשרה אמרו 'סליחות', והרבי התחיל לומר 'אבינו מלכנו'. ולפי הוראתו הידועה (מוא"ו תשרי תשל"ה) שאמירת 'אבינו מלכנו' תלויה בתחנון, הרי שבמצב כזה אומרים תחנון.

ב. בתפילת מנחה מאוחרת, לאחר שחזר הרבי מן ה'אוהל' בליל פסח שני – ואמר תחנון (כדין מנחה של ערב-פסח-שני, אף שבלייל פסח שני כבר אין אומרים תחנון).

הרב טוביה זילברשטרומ, ירושלים ת"ו

עוד בקשר ל'נשמת'

בחוברת 'התקשרות' גיליון תקס"ד, פרשת אמור, מובא דיון לעניין השלמת 'נשמת', ושם בסוף הערה 17 הביא ממשנה-ברורה בשם החיי-אדם שאינו רשאי לדלג לכתחילה 'לא-ל אשר שבת' כדי להתפלל בציבור, וכתב שלא מצא כן בחיי אדם.

ראשית, החיי אדם נמצא בהל' ק"ש וברכותיה – כלל כא סעיף א. ויש להוסיף עוד נקודה, שטעמו של החיי-אדם הוא מפני שכל זה נזכר בוודו, שמע-מינה שכן הוא נוסח הברכה. ועיין זוהר פ' תרומה (דף קלב ע"א-ב), ופ' ויקהל (דף רב ע"ב) שכתב גם אודות 'א-ל אדון'. ואמנם באשל-אברהם להרה"צ מבוטשאטש מהדו"ת סי' נב נשאר בצ"ע גם אם מותר לדלג 'לא-ל אשר שבת' [ועל 'א-ל אדון' דן להקל, ולא הביא את הזוהר הנ"ל].

הרב אברהם-ישעיה פפויפר, במח"ס 'אישי ישראל', שכי רמות, ירושלים ת"ו

עניינים שבצניעות

בגיליון תקס"ו עמ' 17 הובא מענה הרבי לשאלה "האם לדלג על עניינים שבצניעות בלימוד עם תלמידים".

ולעיר ממענה כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק' לשאלה זו (אדר-ראשון תר"ח). נדפס באגרות-קודש שלו, ברקלין תש"מ, סי' יב, עמ' שמג ואילך), במענה על "שאלון הממשלה לרבנים" לפי הצעת ה'משכילים' לתוכנית לימודים ל'הדרים' לילדי ישראל, ובה סעיף המציע "ליקוטים מתנ"ך, שיכילו הפרשיות הנאות ללמוד עם ילדים, וידלגו על הפרשיות הלא-נאות ולא-נחוצות". ואלו דבריו:

"אין יעלה בליבנו דלג פרשיות בתורת משה עבד ה', ולומר בשכל אנושי שאינם כל-כך הכרחיים, או שאינם כל-כך הגונות להידרש וללמוד עם נערים... [ומאריך בעניין קדושת כל דבר ופסוק ואת שבתורה, והתועלת מהם. ומבאר שאין לדמות זאת למארו"ל (מגילה כא, א) שמעשה ראובן ובלהה לא מיתרגמין בציבור, כי בשמיעה בעלמא של קריאת התורה בציבור חשו חכמים לכבוד האבות הקדושים כפירש"י שם, אבל בלימוד יסבירו ע"פ פירש"י דרך נאות וכבוד, וכמו שאונקלוס תירגם פסוקים אלה בתרגומו. ומסיים:] ובעל-כרחך צריך להודות שדרך לימוד כפדרין אין בו שום ספק, דאין דלג אף פסוק אחד בשום מקום בתורה ח"ו.

ואם ידלג הנער מללמוד מעשה ראובן ובלהה, הנה בבואו אחר-כך ללמוד בתוכחות יעקב

קריאת התוכחה • תחנון • נשמת • עניינים שבצניעות • אבל בשבת

קריאת התוכחה בקול נמוך

שאלה: ב'לוח השבוע' לפרשת בחוקותי, נאמר: "קוראים את פסוקי התוכחה בקול נמוך, אך באופן שישמע הקהל היטב את הקריאה (חוץ מהפסוק 'וזכרתי את בריתי' (כו,מב) הנקרא בקול רגיל). בפסוק 'ואף גם זאת' (כו,מד) חוזרים לקרוא בקול רגיל".

ושאלו מה המקור לזה, כי ב'פרי חדש' שצויין שם לא מדובר כלל על פסוקי התוכחה. **מענה:** הכסף-משנה (הל' תפילה פי"ג ה"ז) הביא בשם רבנו מנחם, "ובירושלים ס"פ בני העיר (מגילה פ"ג ה"ז) גרסו [זו גירסתו שם, וליתא לפנינו] כמנהגנו לקרות הקללות [דפרשתנו] בגמגום" (בבבלי לא,ב איתא שלוי בר בוטי קרא, וגמגום לפני רב הונא בקללות שבמשנה תורה (ופירשי שקרא במרוצה ובקושי, כיוון שהיה קץ בקריאתו), ואמר לו רב הונא, שבקללות שבמשנה תורה מותר להפסיק באמצען].

פרטי המנהג הנ"ל מופיעים בספרי מנהגים של קהילות אשכנז (גרמניה) בדורות שעברו: בס' 'מנהגים, וורמיישא' עמ' קב אות צז, ובס' 'דברי קהלת' עמ' תמב (הובאו בנטעי-גבריאל הל' פסח ח"ג סי' מז הע' ב) וכן בקיצור שו"ע סי' עח ס"ד. ואחריו – בס' שולחן-הקריאה* (סי' יד, מסגרת השולחן ס"ק ד).

האם זכירת "בית יעקב" אינה חלק מהתוכחה

שאלה: השל"ה (תושב"כ ס"פ בחוקותי, בדפוס אמשטרדם דף שמו ע"א. ועד"ז בס' 'תולדות לוי-יצחק', תשנ"ה, ח"ג עמ' 840) מפרש פסוק זה כחלק מהתוכחה, שיש טענה עלינו מפני שיש לנו אבות כאלה, ואם כן צריך לקרוא גם פסוק זה בקול נמוך כסיום התוכחה?

מענה: פירוש זה הוא על דרך הרמז והמוסר, אבל בכל דברי רז"ל (ראה תורה-שלמה עה"פ) ובמפרשים עה"פ, החל מפירוש"י, מהווה פסוק זה התחלה לגאווה (ראה גם לקוטי-שיחות כרך כז עמ' 209).

השל"ה אינו מתייחס כלל למנהג הקריאה בקול נמוך (שלא כמו בא בלקט 'פרפראות לתורה' עה"פ). ולכן צריך עיון המנהג שנתחדש בדורנו על פי פירוש זה של השל"ה, לקרוא גם פסוק זה בקול נמוך כמו התוכחה (בין פסח לשבועות' פ"ד סנ"ה. לוח 'דבר בעתו' תשס"ד – שאף לא הביא מנהג אחר!) בניגוד לפירוש הפשוט המופיע בכל דרשות חז"ל והמפרשים:

הרב יוסף-שמחה גינזבורג, רב אזורי עומר

(* על הל' קריאת התורה, שציון לו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ב'מודעה רבה' ע"ד קרה"ת – א"ק שלו ח"א עמ' קפח.

תגובות ל'ענייני תחנון'

ב'התקשרות' גיליון תקס"ז עמ' 15 דנו בשאלה כאשר מתפללים שחרית בערב שבת קודש וכבר הגיע חצות היום, האם צריך לומר תחנון. ויש קצת כלבול בדעות השונות: מה שנמסר בשם הר"ד

כללית בנוגע לדרגת הלימוד:

זה מיוסדת ההתבוננות והבנה והשגה כו', הנה כלל לראש צריך להיות "רב" שממנו יקבל את המושכל הראשון, כנ"ל. ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "עשה לך רב", כמדובר פעם¹³ ש"עשה" הוא מלשון כפייה – כי, קבלת ה"מושכל הראשון" מן כתוצאה מהלימוד באה גם מסקנת השכל בנוגע לפועל, שזוהי הדרגה האחרונה שבשכל, בחינת המלכות, שהיא בחינה העשירית – "מעשר"¹⁴. ויומתק יותר – שכללות העבודה בנוגע

ינגנו עתה נגון ויאמרו "לחיים", ובינתיים, אולי מישחו

מהמסובים יחשוב וימצא התירוץ על הנ"ל...

הרב היא על-ידי עניין הביטול דווקא, כנ"ל. "והסתלק מן הספק" – כי על-ידי זה שיקבל מהרב את המושכל הראשון שעליו יהיה בנוי ומיוסד כללות הלימוד, אזי יסתלק מן הספק שבכללות עניין השכל שיש בו שקלא וטריא וסברות לכאן ולכאן (כנ"ל), ויוכל לבוא אל אמיתית העניין.

וזהו גם דיוק הלשון "הסתלק מן הספק" כיוון שלא מדובר כאן בנוגע לספק בעניין פרטי שצריך לפתור ולפשוט אותו, אלא זוהי הוראה כללית בדרך הלימוד, שכדי להסתלק מן הספק שבכללות עניין השכל שיש בו שקלא וטריא וסברות לכאן ולכאן ואינו יכול לבוא לאמיתית העניין, אזי העצה היא "עשה לך רב", כי, הרב נותן לו את ה"מושכל הראשון", שעליו יהיה בנוי ומיוסד כללות הלימוד וההתבוננות בדרכי השכל באופן שיוכל לבוא אל אמיתית העניין.

ועל זה באה הוראת המשנה – "אל תרבה לעשר אומדות":

"לעשר אומדות" פירושו שנתנית המעשר אינה לפי חשבון מדויק, אלא באופן של השערה כללית.

ועניינו בעבודה – שמסקנת הלימוד בנוגע לפועל (עניין ה"מעשר") היא באופן שנעשית אצלו הנחה בלתי (שהיא באופן של השערה, "אומדות") שצריך להיות כלי לאלוקות, על-ידי זה ש"ב"ב מעשיך יהיו לשם שמים"¹⁸ ו"בב"ב דרכיך דעהו"¹⁹, מבלי לחשוב ולהתבונן אודות עניינים פרטיים.

ו. והנה, כאשר הלימוד היא באופן ד"עשה לך רב", שממנו מקבל את המושכל הראשון, ועל

13 ראה 'תורת-מנחם – התוועדיות' ח"ז עמ' 73. ועוד.
14 ראה גם 'רשימות' חוברת ז' עמ' 25. לקו"ש ח"ז עמ' 334. וש"נ.
15 ולהעיר, שמצווה מן המובחר היא לתת חומש, אבל מידה בינונית היא מעשר (רמב"ם הל' מתנות-עניים פ"ז ה"ה. טוש"ע י"ד ר"ס רמט).
16 ויצא כח,כב.
17 ראה תניא פל"ד (מג,ב).
18 אבות פ"ב מ"ב.
19 משלי ג, וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

ועל זה באה הוראת המשנה "אל תרבה לעשר אומדות" – שלא די בהנחה כללית להיות כלי לאלקות, אלא צריכים להתבונן ולהשוב בפרטיות אודות כל העניינים הפרטיים שבעבודה.

וכמו שנתבאר בהמכתב לחג הפסח²⁰ המבואר בדרושי חסידות²¹ שלא מספיקה התבוננות כללית והחלטה כללית, אלא צריכה להיות גם התבוננות פרטית והחלטה פרטית בנוגע לכל פרטי ענייני העבודה.

וזהו דיוק הלשון "אל תרבה לעשר אומדות", לשון רבים – לפי שמדובר אודות כָּל ריבוי פרטי ענייני העבודה, שהגישה אליהם צריכה להיות לא מתוך הנחה כללית – "אומדות" – להיות כלי לאלקות, אלא מתוך התבוננות פרטית והחלטה פרטית בנוגע לכל עניין ועניין.

ז. ובפרטיות יותר:

מבואר בתניא פרק מ"א שיחודי צריך להתבונן ש"הנה ה' ניצב עליו כו' ומביט עליו ובוהן כליות ולב כו'", ומוסיף בשיעורים דימים אלו²²: "וכל מעשיו ודבריו וכל צעדיו יספור". כלומר: למעלה נוגע לא רק עניינים כלליים, אלא נוגע להקב"ה ו"מתאים" לו ("עס שטייט אים אן") להביט ולהשגיח על כל איש פרטי מישראל – שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"²³, ואצלו גופא – מביט ומשגיח הקב"ה על כל ענייניו הפרטיים.

וכיוון שכן, הרי לא מספיק שנמצא בתנועה כללית של קבלת-עול, שבאה לידי ביטוי באמירת "מודה אני לפניך", "הודו לה", או בשעה שכורע במודים, ללא שימת-לב על העניינים הפרטיים בנוגע למעשה בפועל

20) אגרות-קודש חכ"ג עמ' קנד.
21) ראה ענין-היחוד לאדהאמ"צ פ"ד. קונטרס-העבודה פ"ו.
22) פמ"ב (ס, ב) – בשיעור דכ"ז ניסן.
23) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).
24) ראה ב"מ מגהות והערות קצרות לטש"ב

ב"לקוטי פירושים" (עמ' רסג ואילך).
25) מלכים א כב, מח.
26) ה' תשובה פ"ג ה"ד.
27) רבנו בחיי עה"פ וישב לחל. ועוד. תניא שעהיה"א רפ"ו. ובכ"מ (נסמן בסה"מ מלוקט ח"ב עמ' קמ הערה 86).

"אם אין אני לי - מי לי"

הוא היה אומר אם אין אני לי - מי לי, וכשאני לעצמי - מה אני, ואם לא עכשיו - אימתי (פרק א משנה יד)

פירוש רבנו עובדיה מברטנורא:

אם אין אני לי – אם אין אני זוכה לעצמי מי זוכה בשבילי. וכשאני לעצמי – ואפילו זכיתי לעצמי, מה הוא הזכות הזו, ובמה נחשב הוא, כנגד מה שאני חייב לעשות. ואם לא עכשיו – בעולם-זהו. אימתי – כי אחר המוות אי-אפשר לזכות עוד. פירוש אחר, אם לא עכשיו – בימי הבחרות. אימתי – שמה בימי הזקנה לא יעלה לידי.

פירוש כ"ק ארמו"ר:

במשנה י"ב הוזהרנו הילל לקרב גם את ה"בריות" לתורה, ובהמשך לזה באות שלוש הוראות אלו:

"אם אין אני לי, מי לי" – החובה על כל אחד לעשות בעבודה הנ"ל בעצמו. ודאי שגם בלעדו ייעשו העניינים הצריכים להיעשות, אבל אם הוא לא ייטול חלק בזה, יאבד את הזכות. "וכשאני לעצמי, מה אני" – אף כי הוא בעצמו חייב לעסוק בזה, לא יעמיד הכל על דעתו, אלא יתייעץ עם אחרים.

"ואם לא עכשיו, אימתי" – לא ידחה עבודה זו לכשיתפנה מעסקיו לאחר זמן, שהרי ייתכן שלאחר זמן כבר יהיה מאוחר מדי לעזור לזולתו.

* * *

מצינו שלהילל יש שייכות מיוחדת לעניין החינוך, כדמוכח ממאמר רז"ל, "שמונים תלמידים היו לו להילל הזקן", ורז"ל הפליגו בשבחו של ה"קטן שבכולן" (רבן יוחנן בן זכאי). ועל-פי זה יש לומר, ששלוש ההוראות שבמשנתנו מתייחסות לחינוך התלמידים.

"אם אין אני לי, מי לי" – הרב צריך ללמוד בעצמו עם תלמידיו, ואינו רשאי להסתמך על "מתורגמן" וכיוצא בזה שימסור ויסביר דבריו לשומעי לקחו. וכפי שמצינו אצל משה, רבן של כל ישראל, שלמד בעצמו עם כל ישראל, ולא הסתמך על זה שאהרון או בניו או הזקנים ילמדו עמו. "וכשאני לעצמי, מה אני" – אין הרב רשאי לומר די בזה שהוא בעצמו לומד עם תלמידיו, אלא עליו לחנך את תלמידיו באופן כזה שגם הם יתנהגו כמותו. וכפי שמצינו גם-כן במשה, שלאחר שלמד עם אהרון ובניו והזקנים, למדו הם עם כל ישראל.

"ואם לא עכשיו, אימתי" – אם לא יחנך המחנך את תלמידיו "עכשיו", בימי הנערות והבחרות, "אימתי" – כי לאחר שיגדלו יהיה הדבר קשה ביותר.

* * *

"אם אין אני לי" – "אני" רומז לעצמותו יתברך, שלמעלה מסדר השתלשלות. וזה נמשך אחר כך בסדר השתלשלות, ובסדר דמלמעלה למטה:

"מי לי" – "מי" הוא ספירת הבינה.

"וכשאני לעצמי, מה אני" – "מה" רומז לז"א.

"ואם לא עכשיו, אימתי" – רומז לספירת המלכות, דהרי גדר הזמן שייך רק בספירת המלכות. וגם: "אימתי" הוא מלשון אימה ויראה, וידוע שיראה שייכת לספירת המלכות.

(מהתוועדות שבת קודש פרשת שמיני תשל"ז; ביאורים לפרקי אבות כרך א (א"ה), עמ' 74-72 – בלתי מוגה)

פרשת בהעלותך

בהעלותך את הנרות (ח,ב)

שתהא שלהבת עולה מאליה (רשי')

אף שהציווי על הדלקת הנרות נאמר לאהרן הכהן, הרי 'הדלקה כשרה בזר'. כלומר: כל אחד ואחד חייב לעסוק בעבודה קדושה זו של 'הדלקת' נשמות ישראל וקירובן לאביהם שבשמים. 'הדלקה' זו צריכה להיות 'עד שתהא שלהבת עולה מאליה', דהיינו עד שה'נר' 'ידלק' בכוחות עצמו, מבלי להזדקק עוד להשפעתו של ה'מרליק'.

(לקוטי שיחות כרך ב עמ' 317)

בהעלותך את הנרות (ח,ב)

נרות – רומז לנשמות ישראל, כדכתיב (משלי כ), "נר ה' נשמת אדם".

"בהעלותך את הנרות" – על אהרן הוטלה המשימה של העלאת נשמות ישראל עד שתתעורר בהן רשפי אש האהבה להקב"ה. שבעת הנרות רומזים לשבע מידות בעובדי ה', בהתאם לשבעה כוחות הנפש:

חסד – אהבת ה'. גבורה – יראת ה'. תפארת (רחמים) – התבוננות בגדולת הבורא, שבאמצעותה מכיר האדם את גדול הרחמנות שעל נפשו האלוקית, איך שירדה פלאים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. נצח – התגברות וניצחון על כל דבר המונע מעבודת ה' גם לאחר התפילה, שאז כבר לא מורגשת האהבה שהתעוררה בעת התפילה. הוד – הודאה במוח שצריכים לירא את ה', אף שאין יראה זו מורגשת בלב. יסוד (התקשרות) – התקשרות אמיתית למידת האהבה או היראה. מלכות – קבלת עול מלכות שמים מתוך הכנעה ושפלות.

(אור-התורה במדבר עמ' שכט)

עד ירכה עד פרחו מקשה הוא (ח,ד)

כנסת ישראל היא "מקשה אחת", ולכן ישנו העניין של "עליונים ירדו למטה ותחתונים יעלו למעלה". והיינו, שלפעמים הרע שאדם טוב עושה יורד למטה ונכנס באדם רע; ולאידך גיסא, לפעמים קורה שהמצווה עושה אדם רע עולה למעלה ואחר נוטלה.

לכן כאשר אדם רואה חיסרון רע בזולתו – עליו לחשוב שמא זהו הרע שלו, שירד ונתלבש בזולתו; ובנוגע לטוב המצוי בו עצמו – צריך הוא לחשוב שמא הוא מזולתו, שעלה למעלה והתלבש בו.

(לקוטי שיחות במדבר לג,א)

תחילה תנועה כפליית של קבלת-עול, ועל-ידי זה תהיה גם העבודה בכל העניינים הפרטיים כדבעי. ובהקדם מה שמצינו גבי שאול שחטא בשני עניינים: א) מעשה דאגג, שחמל על אגג ועל שאין-כן במעשה דנוב עיר הכהנים לא היתה לו הצטדקות, דאף שהיו מורדים במלכות כו', הרי העונש על זה הוא רק לפי צורך השעה, שעל-ידי זה תהיה תועלת הרצויה וכו'.³⁶ ואף-על-פי-כן, הסיבה לכך שניטלה

הייתכן ששאול הפסיד את המלכות – לא בגלל שנהג באופן ד"תרשע הרבה, אלא – דווקא בגלל הנהגה באופן ד"תצדק הרבה?!

מיטב הצאן כו'²⁸, ב) מעשה דנוב עיר הכהנים, שציווה להרגם עם שמונים וחמישה איש נושא אפור בד²⁹, ועליו נאמר³⁰ "אל תהיה צדיק הרבה", ו"אל תרשע הרבה" – כמסופר בדברי חז"ל³¹ ש"בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק³², אמר, ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה כל הנפשות הללו על-אחת-כמה-וכמה, ואם אדם חטא בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו, יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה; ובשעה שאמר לו שאול לדואג טוב אתה ופגע בכהנים³³, יצאה בת קול ואמרה אל תרשע הרבה".

ולכאורה, המעשה דנוב עיר הכהנים חמור הרבה יותר ממעשה דאגג, שהרי במעשה דאגג טען שאול "הקימותי את דבר ה'³⁴", וכל חטאו היה בכך שהשאיר את אגג חי, ועל-דרך זה בנוגע לצאן ובקר שטען שהשאיר אותם "למען זבוח לה' אלוקיך"³⁵ (ועל-דרך שמצינו במנחה ששלח יעקב לעשו שהוא עניין הקורבנות דעולם התווה, שהקריב גם גמלים כו'³⁶), היינו, שבעניין זה היתה לו איזה הצטדקות; מה-

28) שמואל א טו,ט. 29) שם כב,יח-יט. 30) קהלת ז, טר"ז ובפרש"י. 31) יומא כב,ב. וראה קה"ר עה"פ. 32) שמואל א טו,ג. 33) שם יג. 34) שם טו. 35) ראה תו"א וישלח כו,א. 36) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ג וספ"ד. 37) שם יא.

אבל צריך להיות עניין של "אומדות" כיוון שלכל לראש צריכה להיות תנועה כללית של קבלת-עול, וזהו עניין של "אומדות", היינו, שהגישה שלו בנוגע לכל ענייני העבודה היא מתוך הנחה והחלטה כללית לקיים את רצון הבורא, ולאחרי זה צריך להיות המשך העבודה (לא באופן של "אומדות", התבוננות כללית והחלטה כללית בלבד, אלא) באופן של התבוננות פרטית והחלטה פרטית בנוגע לכל העניינים הפרטיים.

ועניינו בעבודה בכל יום ויום – שכאשר ניעור משנתו צריכה להיות התחלת העבודה (לא בעניינים פרטיים, אלא) באמירת "מודה אני לפניך", שזוהי תנועה כללית של קבלת-עול, ורק לאחרי זה מתחילה העבודה בעניינים הפרטיים, ובוה גופא – עם המוקדם אל המאוחר ומן הקל אל הכבד: תחילה – הודו לה', ואחר-כך פסוקי-דזמרה, ברכות קריאת-שמע, קריאת-שמע ושמונה-עשרה, עד לסיום התפילה באמירת עלינו.

ב. על-פי זה יש לבאר גם השייכות של הבכות במשנה זו – הבבא ד"אל תרבה לעשר אומדות", עם הבבא שלפניה, "עשה לך רב והסתלק מן הספק":

כאשר הלימוד הוא באופן ש"עשה לך רב והסתלק מן הספק", היינו, שמקבל מהרב את המושכל הראשון, ובכך מסתלק מן הספק שבשכל מצד עצמו, ובא אל אמיתית העניין – אזי באה גם מסקנת השכל בנוגע לעבודה בפועל באופן ש"אל תרבה לעשר אומדות", היינו, שתהיה התבוננות והחלטה פרטית בנוגע

לכל פרטי ענייני העבודה (ולא באופן של "אומדות"), לאחרי הקדמת התנועה הכללית של קבלת-עול ("אל תרבה לעשר אומדות", כיוון שצריך להיות גם עניין של "אומדות", שהוא עניין התנועה הכללית דקבלת-עול), שכן, התנועה הכללית דקבלת-עול היא בבחינת "עשה לך רב" שלא יבוא לטעות בפרטי ענייני העבודה כפי שהם מצד עצמם.

ג. והנה על-ידי קיום ההוראה "עשה לך רב וכו' ואל תרבה לעשר אומדות", היינו, שכללות הלימוד הוא באופן שנעשית המשכת המוחין במידות עד למעשה בפועל כרבעי למהווי – הנה על-ידי זה נעשית הגדלה בעניין המוחין. וזהו גם תוכן העניין דלימוד פרקי-אבות בשבתות שבין פסח לעצרת, שאחד הטעמים בזה הוא³⁸ בתור הכנה למתן-תורה, לפי שבמסכת אבות מדובר אודת עניינים של מידות טובות ודרך ארץ³⁹, שעל זה אמרו חז"ל⁴⁰ "דרך ארץ קדמה לתורה" – כיוון שעל-ידי המשכה במידות (שזהו התוכן דפרקי-אבות) נעשית הגדלה בהמוחין (תורה).

וזהו שמסיימים אמירת פרקי אבות בדברי המשנה⁴¹ "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר⁴² ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" – שזהו עניין ההגדלה בלימוד התורה באופן ד"דרוש וקבל שכר"⁴³.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת שמיני, מברכים החודש וערב ראש-חודש אייר, היתשכ"ד – בלתי מוגה)

38) ראה מדרש-שמואל בהקדמה (כשם "מצאתי כתוב").
39) ראה פי' הרע"ב ריש אבות.
40) ויק'ר פ"ט, ג.
41) מכות בסופה.
42) ישעיה מב, כא.
43) סוטה מד, א. וש"נ.

ה'נגלה' דשבת - שונה

יצאו ידי חובת עשיית 'דבר בלתי רצוי' היחידי משך כל השנה!...

פלפול על-פי חסידות

יצויין כי בשבת-קודש פרשת שמות תשי"ג ('התוועדות' תשי"ג, עמ' 287-288) אמר הרבי:

אמנם, בעמדנו ביום השבת לא ייאמר פלפול בנגלה (אמירת פלפול בנגלה, תהווה, הוראה, 'מוזרה' משהו, לרבים) אלא על-פי חסידות, ובפרט שהעניין דלקמן (בסיום השי"ס) ביארו כ"ק מו"ח אדמו"ר באחד המאמרים שיוצא-לאור עתה.

בהתוועדות שבת-קודש פרשת שמות תשי"ג ('תורת מנחם – התוועדות תשי"ג' עמ' 287-286) הסביר הרבי:

ואף שלימוד נגלה דתורה – חלק התורה שמדבר אודות עניינים גשמיים – קשור עם עבודת הביורויס, ובשבת "בורר" אסור, הרי ביום השבת-קודש, גם לימוד דתורה אינו עניין של ביורויס. וכשם שהאכילה דיום השבת אינה עניין של ביורויס כמו האכילה דימות החול, אלא באופן נעלה יותר.

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות" ישירות הביתה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).
מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
"התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915

ושלל את ה"שפיץ חב"דניקעס" היכולים לבוא ולפרש שבשבת לא צריך או "אסור" ללמוד נגלה תורה.

בשיחת ליל ו' דחג הסוכות תשמ"ו ('התוועדות' תשמ"ו שם) מתייחס הרבי ל"שפיץ חב"ד" הטוענים "הייתכן ללמוד 'נגלה' ביום השבת". לאחר שהרבי מוכיח מהנהגת האריז"ל והנהגות רבותינו נשיאינו שיש ללמוד נגלה בשבת, הוא מוסיף:

מדי שבת בשבתו (כמו בסדר התפילה שבכל יום ויום) ישנו לימוד עניינים בנגלה דתורה, החל מהמשנה וברייתא דפאה, "אלו דברים שאין להם שיעור", עד לפרק "איהו מקומן של זבחים", אשר לכל לראש ישנו הפירוש הפשוט שבדבר – נגלה דתורה, ובהכרח ללמוד זאת באופן של הבנה והשגה, שגם בתורה שבעל פה אינו יוצא ידי חובתו אם אינו מבין מה שלומד.

ועוד – וגם זה עיקר: לפני שנוהר בלימוד ודיבור בענייני נגלה דתורה – ייזהר לכל לראש מדיבור של חולין... ובכן, ייזהר תחילה שלא לדבר ביום השבת בדברי הרשות, ואחר-כך יחשוב על הזירות מלימוד ודיבור בענייני נגלה דתורה!...

והרבי סיים:

ובכל אופן, אם רצונו דווקא להקפיד על מנהגים של "שפיץ – חב"ד" – יכול להקפיד ולהיזהר בכל העניינים, כולל בענייני זה גופא; אבל בתנאי שהדבר לא יגרע חסוֹשֵׁלֹם בלימוד השיעורים הקבועים (גם) בנגלה דתורה, ובפרט שיעור קבוע שנהג בו שלוש פעמים כו'.

אין סתירה

פעם אחרת (שבת-קודש פרשת כִּי־תִצַּא תשי"ד – 'התוועדות' תשי"ד, עמ' 204-205) התייחס הרבי לדברים שמופיעים בצוואת אדמו"ר מהר"ש לבניו, אשר על פיהם התבטא שבשבת יש ללמוד ב' שלישים חסידות ושליש אחד נגלה, ואמר: "כלל נקוט בידי – וכן מסתבר גם-כן על-פי שכל שכל עניין שנתגלה לאחרים, בהכרח שיש לו שייכות אליהם". ובאשר ל'סתירה' הקיימת קבע:

ולכן, תלמידי התמימים, המתנהגים על-פי הסדר שקבע עבורם אדמו"ר נ"ע בקונטרס עץ-החיים – תבוא עליהם ברכה, אבל בכלל – הסדר הוא כנ"ל (ב' שלישים חסידות ושליש אחד נגלה).

כל זה אמר הרבי כהקדמה ל"ועל-פי זה אדבר עתה עניין בנגלה" – עניין תורני בגדר קידושי כסף, על-פי תורת הרוגצ'ובי, וביאור פנימי.

יצאו ידי חובה בזה...

יותר מפעם אחת התייחס הרבי ל'סתירה', כביכול, הקיימת בין דברי כ"ק אדמו"ר מהר"ש הנ"ל לדברי בנו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בקונטרס עץ-החיים סכ"ה: "יום השבת-קודש קדוש יהיה כולו על עסקי דא"ח" [=דברי אלוקים חיים].

בהתוועדות שבת קודש פרשת ראה תשל"ז (שיחות-קודש תשל"ז, כרך ב, עמ' 510-509) הסביר הרבי שהוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ש"כולו על עסק דא"ח" איננה שוללת את לימוד השיעורים הקבועים (גם בנגלה וכיוצא-בזה) כפי שראו לפועל [=את הנהגת רבותינו נשיאינו!]

בהמשך התייחס הרבי לטענה מדוע מדברים בענייני נגלה בשבת ברבים – ואמר:

א) מצינו הנהגה כזו אצל רבותינו נשיאינו שדיברו בשבת עניינים בנגלה גם ברבים אם בעיצומן של הסעודות או קודם הסעודות (השוה לספר-השיחות תרצ"תי"ש עמ' 190), ב) כשם שממהרים להיזדקק לעניינים שהם בגדר "לאפרושי מאיסורא", הרי כשישנה הבנה בלתי נכונה בדברי חז"ל הגורמת לפירוש מסולף, יש למחר לשלול זאת.

ומכיוון שישנם כמה וכמה מאלה שהתעוררו אצלם שאלות ביהדותן למסכת קנים שנערך בהתוועדות כ"ף מנחם-אב שנה זו, והם נמצאים כאן, תנוצל ההזדמנות לבאר ולהבהיר כמה פרטים בזה.

הרבי ציין עוד שלדעת הכול, התורה הרי היא "לקח טוב" (הן נגלה והן פנימיות התורה) – הלוואי הטוענים כנגד לימוד נגלה בשבת

זוכים ל"בהעלותך את הנרות", כפשוטו!

כל פעולה היא בבחינת חנוכה המקדש השלישי

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות שיזכה להיות דור הראשון של הגאולה. וכמוכן מההכרזה הידועה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – לפני עשרות שנים – "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", מכיוון שכבר עומדים בסיומה של העבודה, ולא נשאר אלא "לצחצח את הכפתורים", ובימינו אלו – הצחצוח האחרון של הכפתור האחרון!

ומזה מובן, שבימינו אלו, כל פעולה ופעולה בענייני התורה ומצוות, ועל-אחת-כמה-וכמה הפעולה ד"בהעלותך את הנרות" על-ידי הפצת נר מצווה ותורה אור, התורה והיהדות שתוכנה חנוכה המשכן באופן ד"שלך גרול משלהם" – מודגש בה ביותר וביותר העניין דחנוכה (חינוך והכנה) בניין בית-המקדש השלישי...

ויהי-רצון שעל-ידי העבודה ד"בהעלותך את הנרות" נזכה בקרוב ממש לקיום הייעוד בהפטרה דפרשת בהעלותך: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה גו' ויאמר אלי זה דבר ה' אל זרובבל גו'", כמבואר בלקוטי-תורה דפרשתנו שאף ש"קאי גם כן על זמן עכשיו", היינו שגם בזמן הגלות (ש"נקראו בשם זרובבל על-שם זרועתיה לי בארץ והם היו אז בגלות בבל") הרי הם בבחינת "מנורת זהב כולה", ואדרבה, "דווקא על-ידי גלות בבל נעשה מנורת זהב", "מכל מקום, עיקר בחינה זו קאי אלעתידי לבוא", כשהקב"ה פודה את בנו בכורו – "בני בכורי ישראל" – "ממצרים", ממיצר הגלות.

(משיחת שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון ה'תשמ"ח; תורת-מנחם התוועדות תשמ"ח, כרך ג, עמ' 498-493)

גילוי 'יחידה' הפרטית מזרז גילוי 'יחידה' הכללית

בכל אחד ואחד מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח, כמרומו בפסוק "דרך כוכב מיעקב", שקאי על דוד מלכא משיחא, וקאי גם על כל אחד ואחד מישראל, כיוון שבכל אחד ואחד מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח – בחינת היחידה, שהיא ניצוץ מבחינת היחידה הכללית, נשמתו של משיח צדקנו.

[...] עניין זה מרומז גם בהתחלת פרשת בהעלותך שקורין במנחת שבת זו:

"בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות גו' וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה היא" – שאף שבני-ישראל נחלקים (בכללות) לו' סוגים, ז' מדרגות בעבודת ה', שבעת קני המנורה – מכל-מקום, מתאחדים כולם בהארתם "אל מול פני המנורה", ובהיותם "מקשה זהב" ("מנורת זהב כולה"), וכאמור, ההתאחדות האמיתית דכל בני-ישראל היא מצד עצם הנשמה, בחינת היחידה.

(משיחת שבת פרשת נשא, י"ב בסיון ה'תשנ"א; 'תורת-מנחם – התוועדות' תשנ"א, כרך ג, עמ' 317-316)

נגלה וחסידות בשבת-קודש

הרבי תבע לימוד התורה – נגלה וחסידות – מתוך עמל וגייעה, וקרא ללמוד מהנהגת האריז"ל שהזיע מרוב גייעה בלימוד סדרי הלימוד של רבותינו נשיאינו בשבת-קודש □ כיצד נימק הרבי התפלפלות בנגלה בשבת ברבים, ומי הם הישפיץ חב"דניקעס' שהרבי שלל את הנהגתם

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

מי שטרח בערב שבת

בספר 'תולדות ר' אברהם הרופא' – סיפור חייו של רופא בית-הרב, ר' אברהם-אבא הרופא זליגסון (ברוקלין תש"ג, עמ' 103) – מסופר כי הרבי היה מבקש שלפני שבת-קודש יכניסו לחדר כ"ק חמיו הרבי הקודם, ספרים חדשים, כדי שיוכל לעיין בהם ביום השבת. בדומה לכך אנו מוצאים אצל הרבי נשיא דורנו ש"היה נוהג ללמוד ולעיין בספרים החדשים שהכניסו אליו בסמיכות ליום השבת-קודש. פעמים היה רבינו מביע – בעת ההתוועדות דשבת-קודש – שביעות רצון והכרת התורה על מה שהודרנו להמציא הספרים מבית הכורך, עוד לפני השבת" (לקט הליכות ומנהגי שבת-קודש, קה"ת תשנ"ו עמ' 24, בעריכת הרב מיכאל-אהרן שיחי זעליגזאן).

המדובר שם הוא לגבי ספרי קה"ת, אך מפי המזכיר, הרה"ח הרב בנימין שיחי קליין, שמענו בשעתו כי גם ספרים בכלל – שנשלחו אליו על-ידי מחברים או אחרים – היו מכניסים אליו לפני שבת-קודש והיה מעיין בהם בליל שבת קודש וביומו.

הוספה בלימוד חסידות

"כיוון שכל עניין הוא בהשגחה פרטית, כאן

בהתוועדות שבת-קודש פרשת מטות-מסעי תש"מ (שיחות-קודש תש"מ, כרך ג, עמ' 637 ואילך) תבע הרבי להתייגע בלימוד התורה כפשוטו, נגלה וחסידות. להלן חלק מתוכן הדברים:

הרבי ציין שהנהגת האריז"ל, ש"היה עוסק בהלכה עד שהיה נלאה ומוזע זיעה גדולה", שייכת גם לכל-אחד-ואחד, שעליו ללמוד תורה תוך גייעה שתוצאתה זיעה כפשוטה ("היה מזוע") – דבר שאי-אפשר לעשות רק למראית-העין, אלא רק על-ידי לימוד רציני – "עוסק בתורה"!

לא ככחור ישיבה – הוסיף ואמר הרבי – הסבור שהוא כבר "רשכבה"ג" [רבן של כל בני הגולה], וכבר למד את כל התורה כולה, וממילא יכול מעתה ללמוד תורה בין כוס תה לחמין, או בין החמין לשלש סעודות, שאז יכול הוא ללמוד תורה בניהותא, ובאופן של תענוג ומנוחה, שהרי בשבת עסקינן ואין להתאמץ יתר על המידה!

על-כך ייאמר לו: אם תזיע בשבת תוך כדי לימוד מאמר חסידות יוענק לך גן-עדן, ולא – חסו-שלום ההיפך! לימוד התורה שלו צריך להיות כל כולו באופן ד"ערוכה ברמ"ח איברים" ו"יכל עצמותי תאמרנה".

הסוד ואחד על-דרך ההלכה. הרבי השווה לכך את הוראת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש בצוואתו (אגרות-קודש אדמו"ר מוהר"ש, עמ' כו) על דרך הלימוד ביום השבת: "ב' שלישים בנסתר ושליש בנגלה".

ו"מעשה רבי", ציין הרבי, "הנהגת רבותינו נשיאינו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שגם ביום השבת היה לומד את כל השיעורים הקבועים, הן בחסידות והן בנגלה – שיעורים שניתווסף בהם משנה לשנה. ולא עוד, אלא שגם ביום-הכיפורים היה לומד שיעורים קבועים אלו, כולל השיעורים בנגלה".

וכאן ציין הרבי דבר שלא שמע מכ"ק מו"ח אדמו"ר בפירוש – "ויש אומרים שזמן הלימוד היה בהפסקה שבין מוסף למנחה".

שיעורי הרבי הקודם

אגב, ברשימת הרבי משנת תרצ"א ('רשימות', חוברת ה, עמ' 27), שבה מובאים דברים ששמע ב"שבת קודש כ"ד ניסן" בשהותו בריגה, נאמר: "בכלל היו אצל אדמו"ר נ"ע שיעורים רבים. היה לומד בכל יום ב' שיעורים גמרא: אחד לעיוני – ב' דפים בשבוע, והב' למיגרס – הרבה יותר. ושיעור זה היה לומד גם ביום-הכיפורים בין מוסף למנחה".

[ולהעיר: הספק המופיע ב'התוועדויות' שם, מתייחס כפי הנראה לתשעה באב: "לא שמעתי זאת מכ"ק מו"ח אדמו"ר בפירוש, ובמילא, הרי זה בגדר ספק, אבל, אף-על-פי-כן מי שיפתור את הספק באופן חיובי – תבוא עליו ברכה", וברשימותיו שם: "שאלתי על-דבר תשעה באב והשתמט מלענות. אבל, כנראה גם אז למד. הכותב"].

שלילת ה'שפיץ חב"דניקעס'

"ודאי שביום השבת יכולים וצריכים ללמוד גם נגלה דתורה" – קבע הרבי בשבת-קודש פרשת שמות תשי"ג ('התוועדויות', עמ' 286),

על-י החובה והזכות לעורר על ההכרח ללמוד גם פנימיות התורה, שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות... שיעורים קבועים בזה בכל יום ובהוספה ביום השבת קודש" – כתב הרבי למר יצחק שטרסברג לאחר שהוצעה לו קבלת משרת מנהל בית-הרפואה "ביקור חולים" בירושלים (אגרות-קודש, כרך כה, עמ' לו).

פעמים רבות (ראה, למשל, אגרות-קודש, כרך יט, עמ' שפח) מציין הרבי "ככתוב בכתבי האריז"ל" – לגבי ההוספה בלימוד תורה בשבת-קודש – "שאו בשבת-קודש ההכרח בלימוד פנימיות התורה" (שם עמ' כה).

"מסייעת להשכיל בחכמה הנעלמה"

מקור מעניין מצוי בשולי אחת מאיגרותיו של הרבי – דברי היעב"ץ במסכת גיטין סא, [רבי יוחנן וריש-לקיש מעייני בספרא דאגדתא]:

גיב ניל ספר של ע"ת וחכמת האמת הוא שאנו קורין קבלה ולא היו מעיינין בימות החול אלא בדינין והלכות לדעת מה יעשה בישראל ובשבת לא היו עוסקין בדינין והלכות – והיו מעיינין בשבת בדבר אגדה שמושכת הלב מפני עונג שבת וקדושת היום מסייעת להשכיל ולהבין בחכמה הנעלמה, קודש קודשים היא ואמרו רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם עסוק באגדה ואין זה אגדה של ספורי מעשיות שנקראו הגדה שה"א.

הנהגת האריז"ל

בליל ו' דהג הסוכות תשמ"ו ('התוועדויות' תשמ"ו, כרך א, עמ' 302-303) ביקש הרבי למצוא את העניין ד'לכתחילה אריבער' – עניינו המיוחד של האושפיז דאותו לילה – וכחקרמה להקדים ולהתעכב על פשוטם של ההלכות בנגלה דתורה.

הרבי ביקש להסיק מהנהגתו של האריז"ל (טעמי-המצוות, פרשת ואתחנן, צגב) ש"היה מעיין ו' דרכים בהלכה כנגד ו' ימי המעשה, ואחד על דרך הסוד, כנגד יום השבת" – שביום השבת היה לומד ו' דרכים על-דרך